

Pravice v Srbsku a Černé Hoře

25.července 2006 Matyáš Zrno

Koncem roku 1989 se v někdejší černoorském hlavním městě Cetinji sešla skupinka intelektuálů. Ještě napůl v ilegalitě uvažovali o založení opoziční strany, která by se postavila proti převažujícímu nacionálkomunismu tehdejší vládnoucí vrstvy, spojené se Slobodanem Miloševićem. Během diskuse padala nejrůznější označení, až nakonec zůstala ve hře dvě: sociálně-demokratická strana nebo liberální svaz. Nakonec vyhrála druhá možnost a pojem „liberál“ se v následujících letech stal synonymem pro protiválečnou opozici.

Uvedená příhoda dobře ilustruje, na jak vratký led se pouštíme, chceme-li politické strany na Balkáně popisovat na standardní pravo-levé škále. Nové opoziční strany se počátkem 90.let povětšinou chtěly ztotožnit se západní Evropou a přejímaly proto bez hlubší reflexe označení, která podle nich představovala hodnoty prosperity, svobody a demokracie. Někdo se označil jako sociální demokrat, někdo jako křesťanský demokrat (křesťanští demokraté se dokonce stali významnou silou v muslimském Kosovu) a jiný zase jako liberál. Cíl byl u většiny stejný: domoci se společenského, politického a ekonomického standardu západní Evropy. Bohužel, velmi často i strany, označující se za demokratické, přejímaly ve stejnou chvíli zcela nedemokratické praktiky (například organizování polovojenských oddílů v případě Vuka Draškoviće nebo opékání si volů s Radovanem Karadžićem nad obléhaným Sarajevem v případě Zorana Djindjiće).

Srbská dichotomie: normální-nenormální

Jednodušší by proto bylo označení politologicky poněkud nestandardní, leč přiléhavější: normální-nenormální. Neboli: Jste pro válku, nebo proti? Hlásáte šovinistická hesla, anebo ne? Myslíte si, že za rozpad Jugoslávie může spiknutí CIA, Německa a Vatikánu, nebo ne? Na takových tématech se lámal chleba. Pravo-levá škála nehrála roli.

Dá se tedy vůbec nějaká strana v Srbsku označit za pravicovou? Možná Srbské hnutí obnovy (SPO), silně antikomunistická strana současného ministra zahraničí Vuka Draškoviće. Ta ale trpí jednak psychickou labilitou svého předsedy, pak tím, že se praktiky rozpadla a nakonec lpěním na monarchii (její obnovení ovšem není reálné). Demokratická strana Srbska (DSS) premiéra Koštunici je zase v podstatě antimodernistickou stranou v slavjanofilském duchu, jen s mírně učesanými nacionalistickými tendencemi. Je také silně spjata s pravoslavnou církví a jejími hodnotami (pravoslavná církev není v Srbsku ani tak náboženská, jako spíše národní organizací se silnými sklony k šovinismu a nenávisti k Západu obecně, především však k Německu, Vatikánu a USA). Skvrnou na profilu DSS je i fakt, že ministr spravedlnosti za „pravicovou“ DSS byl komunistický soudce, který v roce 1986 nechal spálit „nevhodné“ vědecké práce a ministr vnitra Dragan Jočić zase za mlada vykrádal trafiky. Demokratická strana (DS) prezidenta Borise Tadiće je stranou výrazně proreformní, vzešla však ze stejného intelektuálního okruhu jako DSS (tedy z okruhu nacionalistických akademiků). DSS se ostatně od DS v roce 1992 odštěpila. DS se dá označit jako jakási modernější, reformnější varianta DSS.

Není v možnostech tohoto článku popsat plně současnou srbskou politickou scénu (byť jen tu „pravicovou“), protože někteří politici provedli tolik názorových změn a jejich strany prošly tolika štěpeními, že by na to nestačilo celé číslo CEVRO Revue. Zbývá ještě zmínit důležitý fakt, že zhruba polovinu opozičních stran založila Miloševićova tajná policie.

Pravice v Černé Hoře: Liberální svaz

V Černé Hoře byla situace o něco lepší, protože alespoň hlavní opoziční síla (Liberální svaz) nejenže nebyla založena tajnou policií, ale také si udržela konzistentní protiválečný postoj. Liberální svaz (dnes Liberální strana) se také jako asi jediná strana dá označit za (s trochou dobré vůle) pravicovou politickou sílu. A to jednak svým antikomunismem (nezapomeňme, že v Černé Hoře stále - už od roku 1944 - vládou přejmenovaní komunisté) a důrazem na minimální roli státu a fér podmínky v podnikání (úspěch v podnikání je v Černé Hoře i v Srbsku dodnes do značné míry vázán na dobré styky s mocí). Liberálové také zůstali věrni myšlence mezietské tolerance. Ani jejich straně se ale nevyhnulo štěpení a vnitřní rozbroje. Všechny ostatní strany v Černé Hoře jsou buď strany socialistické nebo strany s národním znaménkem (srbské, albánské, muslimské).

V jednom se však v Srbsku i v Černé Hoře dá počítat s konzervativními názory prakticky u všech. A to v boji proti přehnané politické korektnosti. Manželství homosexuálů, do extrémů hnaná rovnost žen a mužů, přehnaná práva menšin, s tím ani v Srbsku ani v Černé Hoře ještě dlouho nikdo neuspěje. A to přes masivní příliv finančních prostředků do „spřáteleného“ neziskového sektoru.